

Zpráva o šetření

ve věci výkonu sociálně-právní ochrany nezl. Aleše

(nar. xxx), Bedřicha (nar. yyy) a Dany (nar. zzz) ze strany Úřadu městské části Praha 11

Na ochránkyni se obrátila paní A. B., matka tří dětí, které byly svěřeny do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc M. Uváděla, že má velký zájem a snahu, aby mohla děti opět převzít do péče, avšak nejsou jí zřejmé požadavky Úřadu městské části Praha 11 (dále také „OSPOD“).

A. Předmět a výsledek šetření

Stěžovatelka namítala nedostatečnou sociální práci s rodinou za účelem návratu dětí do její péče. Nesouhlasila také s omezením jejího kontaktu s dětmi v zařízení M. U starších synů se tak stalo na základě předběžného opatření soudu, u dcery, která měla rok a půl, však soud s ohledem na její nízký věk kontakt neomezil. Přesto jí zařízení M. návštěvy s dcerou omezovalo stejně jako se syny. Stěžovatelka rovněž zmínila, že OSPOD žádala o uspořádání případové konference ve věci. OSPOD byl dle jejího podnětu nedostatečně aktivní i v tomto směru

Účelem šetření bylo zejména prošetření sociální práce s rodinou v případě dětí, které byly již potřetí umístěny v ústavní výchově. Navíc za situace, kdy sama matka namítala, že s ní OSPOD spolupracuje zcela nedostatečně a de facto s ní nekomunikuje. Uváděla, že v podstatě neví, co má udělat, co po ní OSPOD požaduje pro to, aby děti dostala zpět do své péče.

Šetřením¹ jsem dospěla k následujícím závěrům:

- (1) **OSPOD se dopustil řady pochybení spočívajících v zásadních nedostatcích v sociální práci s matkou dětí s cílem sanace rodiny a návratu dětí do rodiny** (podrobněji viz bod C.1).
- (2) **Podání návrhu OSPOD na nařízení předběžného opatření o omezení kontaktu matky s dětmi z důvodu nevhodného působení matky na syny (v září 2015) musím označit za nesprávné.** OSPOD měl využít mírnějších nástrojů k usměrnění nevhodného působení matky na syny. Nejprve se měl snažit zajistit spolupráci matky s odborníkem, který by s ní řešil její působení na děti.
- (3) **OSPOD postupoval správně, jestliže upozornil zařízení M. na nezákonnost jeho postupu v omezování kontaktu dcery s matkou, neboť u ní soud kontakt neomezil, a ředitel zařízení není oprávněn takové rozhodnutí sám přijmout.**

V podrobnostech odkazuji na skutková zjištění níže a právní hodnocení detailněji popsané v části C této zprávy.

1 na základě ustanovení § 14 a 15 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů

B. Skutková zjištění

Při svém šetření jsem vycházela z podnětu matky a jí doložených písemností, spisové dokumentace OSPOD a vyjádření pověřených pracovníků OSPOD v rámci místního šetření na Úřadě městské části Praha 11 (dne 24. 2. 2016).

Pro účely této zprávy shrnuji jen základní skutkové okolnosti věci, které jsou podstatné pro právní hodnocení. Vycházím z předpokladu, že veškeré okolnosti případu jsou jak OSPOD, tak stěžovatelce známy, a nepokládám za účelné popisovat obsah spisové dokumentace.

Na základě podnětu stěžovatelky nejprve mnou pověřená pracovníce Kanceláře veřejného ochránce práv (dále také „KVOP“) telefonicky kontaktovala OSPOD Prahy 11 (dne 13. 1. 2016). Z rozhovoru vyplynulo, že pro OSPOD je situace dětí složitá především z toho důvodu, že se jedná již o třetí svěření do ústavní péče (z důvodu závislosti matky na alkoholu). Hovořily dále o problému omezení kontaktu dětí s matkou, zejména nejmladší dcery, která neměla kontakt omezen soudním rozhodnutím (právě z důvodu jejího nízkého věku), a přesto docházelo zařízením M. k jeho faktickému omezování. Vedoucí OSPOD pracovníci KVOP informovala, že dne 19. 1. 2016 má proběhnout schůzka v zařízení M., a přislíbila, že při té příležitosti pracovníky zařízení M. upozorní na skutečnost, že pokud není kontakt matky s dítětem soudně omezen, že nemají oprávnění jej sami svévolně omezovat. Dále sdělila, že návrh matky na uspořádání případové konference zvažují.

Následně ve věci mnou pověřené pracovníce KVOP uskutečnily místní šetření na OSPOD s cílem projednání postupu OSPOD s pověřenou sociální pracovnící a vedoucí OSPOD, prostudování spisové dokumentace Om a pořízení kopií.

Sociální pracovníce k historii případu uvedla, že vedou spis již od roku 2005, kdy se řešilo otcovství a úprava poměrů Aleše (pozn.: ze spisu jsem zjistila, že už v té době otec uváděl, že má matka sklony k nadměrnému užívání alkoholu; v roce 2007 opět dostal OSPOD informaci o nadměrném užívání alkoholu matkou z Azylového domu X.; v roce 2009 obdržel OSPOD informaci o 3měsíčním léčení matky, o děti se v té době starala její sestra B. B.).

K prvnímu odnětí dětí z péče matky na základě předběžného opatření došlo v roce 2012 (děti byly umístěny v Dětském domově N.). Předběžné opatření trvalo krátce (od ledna do března 2012), po dobu hospitalizace matky, poté se děti vrátily zpět do péče matky. Matka se následně léčila ambulantně. V dubnu 2012 podal OSPOD podnět na zahájení řízení o stanovení soudního dohledu nad výchovou dětí. Druhé umístění dětí bylo v zařízení O. Sociální pracovníce uvedla, že nevede případ od počátku, proto neznala veškeré podrobnosti a souslednosti. Bližší informace jsem tedy hledala ve spisu. K nařízení druhého předběžného opatření došlo v dubnu 2013. V mezidobí matka podstoupila protialkoholní léčení. Po ukončení léčení pobývaly děti na časté propustky u matky. V říjnu 2013 soud předběžné opatření zrušil. Otec dětí žije ve Švýcarsku a s dětmi se stýká velmi sporadicky. Ze spisové dokumentace jsem dále zjistila, že OSPOD prováděl u matky kontrolní šetření. Po dobu více než jednoho roku nezjistil žádné problémy v péči matky o děti, při šetřeních bylo vždy vše shledáno v pořádku. OSPOD konstatoval, že se matka dokáže o děti dobře

postarat, pokud nemá potíže s nadměrným s užíváním alkoholu. V listopadu 2014 proto ustoupil od svého podnětu na nařízení dohledu nad výchovou dětí.

V únoru 2015 dostal OSPOD informaci od Policie České republiky, že jsou děti opět u sestry matky. Matka byla na 6týdenní hospitalizaci v Psychiatrické léčebně Y. Děti byly na základě předběžného opatření předány do péče zařízení M. Matka následně žádala o propustky dětí. Sociální pracovnice uvedla, že OSPOD byl již obezřetnější v navracení dětí do rodiny. Žádali, aby matka podstoupila protialkoholní léčbu, kterou jí nabídli v Psychiatrické léčebně Y. (v trvání 3 měsíců). Matka to odmítla; měla ambulantní léčbu. Za dětmi chodila denně na návštěvy. Měla i denní propustky pro děti, neboť její bydliště v České republice bylo 30 km od Prahy, v P. Povolovali rovněž prázdninové pobyty dětí u matky (pozn.: na jednu z propustek matka bez omluvy nedorazila, byť s tím děti už počítaly, pro děti to bylo velmi těžké). Sociální pracovnice poukázala, že se matka nedostavuje k soudním jednáním (pozn.: má advokáta). Soud nařídil vypracování znaleckého posudku (v září 2015). Soudní řízení se protahuje mimo jiné z důvodu podání námítky podjatosti soudkyně.

K dotazu, z jakého důvodu OSPOD v minulosti (v roce 2014) netrval na nařízení dohledu nad péčí o děti s ohledem na opakované odnětí dětí z péče a dlouhodobým problémům matky se závislostí, sociální pracovnice uvedla, že chodili do rodiny na kontroly a vždy bylo vše v pořádku. Uvedla, že problémy matky s alkoholem jsou „kvartální“, v mezidobí tedy problémy s péčí o děti neměla.

Dle sdělení pracovnic OSPOD je s matkou obtížná spolupráce. Když jí navrhnou termín jednání, buď je to pro ni moc dopředu, anebo zase moc pozdě. Navíc žije převážně ve Švýcarsku, takže jsou v kontaktu většinou prostřednictvím e-mailu. Matka byla v té době znovu těhotná (čekala dvojčata), termín porodu měla v srpnu 2016, porod plánovala dle informací OSPOD ve Švýcarsku, kde by chtěla i nadále žít.

Pracovnice OSPOD uváděly, že s ohledem na složitost případu aktuálně trvají na znaleckém posudku, který dosud nikdy nebyl nařízen. Až na jeho základě chtějí plánovat další práci s rodinou.

K důvodům soudního omezení kontaktu matky se staršími syny uváděly, že jimi bylo nevhodné až manipulativní jednání vůči synům, kdy pak měli synové nezvladatelné výchovné problémy v zařízení M. Matka měla stanovenou společně s dětmi terapii, ale dostavila se k ní pouze 1krát, poté opět odcestovala do Švýcarska. Znalecký posudek byl nařízen v září 2015, a to mimo jiné právě i z důvodu nevhodného výchovného působení matky na syny (pozn.: v té době se mimo jiné řešila soudně i otázka určení základní školy pro syny, neboť je matka přehlásila, byť věděla, že by měli chodit do školy dostupné ze zařízení M.).

K aktuální práci s matkou pracovnice OSPOD uvedly, že naplánovaly schůzky v zařízení M., ve frekvenci 1krát měsíčně, kde se budou vzájemně informovat o situaci dětí a koordinovat své kroky (mimo jiné i z důvodu četných stížností matky na zařízení M.; ty řeší zároveň Magistrát hlavního města Prahy). Na schůzky je zvána matka, psychoterapeut matky

z denního psychoterapeutického sanatoria „Ondřejov“² pan D. E. a zástupce organizace Letní dům,³ která spolupracuje na sanaci rodiny a terapii pro Aleše. Zakázku si s nimi sjednala matka sama. Na dotaz dále pracovnice OSPOD uvedly, že s dětmi pracuje psycholog zařízení M.

K dotazu, jak OSPOD vidí budoucnost dětí, co plánuje, sociální pracovnice sdělily, že pokládají za stěžejní znalecký posudek, na jehož základě budou plánovat další práci s rodinou. Byly by rády, aby znalecký posudek i soudní řízení proběhly co nejrychleji. Proto OSPOD apeloval na matku, ať stáhne námitku podjatosti vůči soudu a spolupracuje při zpracování znaleckého posudku, aby se řízení již neprotahovalo, ale neúspěšně (matka uvedla, že postupuje dle instrukcí advokáta). Na vhodnosti přijmout veškerá opatření k co nejrychlejšímu postupu v soudním řízení se s OSPOD shodují. Tento apel tedy v rámci šetření zazněl i z její strany (v rámci telefonické komunikace).

C. Hodnocení věci ochránkyní

Především uvádím, že činnost OSPOD vždy hodnotím pohledem nejlepšího zájmu dítěte, tedy v rozměrech nejvyšší kategorie a nejdůležitějšího hlediska posuzování jakékoli otázky týkající se dětí.

V různém kontextu a různé podobě (zájem, blaho či prospěch dítěte) je tento termín užíván řadou právních předpisů – viz čl. 3 bod 1 Úmluvy o právech dítěte,⁴ § 5 zákona o sociálně-právní ochraně dětí⁵ či široce občanský zákoník.⁶ Termín hojně používá i soudní judikatura v čele s Ústavním soudem.⁷ Podat definici tohoto pojmu není jednoduché ani žádoucí, jelikož jeho náplň je v každém individuálním případě natolik specifická, že snaha o přesné vymezení by vedla spíše k jeho zjednodušení a riziku, že nebude vždy plně respektována zvláštnost situace toho kterého dítěte.⁸ Přesto lze kategorii zájem dítěte přiřadit určité charakteristiky, o což se snaží například Úmluva o právech dítěte v čl. 3 odst. 2: „Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho, přičemž berou ohled na práva a povinnosti jeho rodičů, zákonných zástupců nebo jiných jednotlivců právně za něho odpovědných, a činí pro to všechna potřebná zákonodárná a správní opatření.“ Tato zásada je rozvíjena dále čl. 7 odst. 1 citované úmluvy, který stanoví, že dítě má právo znát

2 Z webových stránek <http://ondrejov.cz/>: „Komu pomáháme ... Lidem, kterým hrozí závislost na alkoholu, hracích automatech či lécích. Největší pozornost věnujeme lidem, u kterých tato závislost již vznikla, a mají odhodlání se jí zbavit.“

3 <http://www.letnidum.cz/letni-dum>: „Pomáháme rodinám, kterým hrozí odebrání dítěte do náhradní péče nebo již bylo odebráno, i těm, které se ocitly v jinak tíživé situaci.“

4 sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o přijetí Úmluvy o právech dítěte

5 zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

6 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

7 viz nálezy Ústavního soudu ze dne 11. 5. 2005, sp. zn. II. ÚS 554/04 (N 106/37 SbNU 397), ze dne 20. 1. 2005, sp. zn. II. ÚS 363/03 (N 12/36 SbNU 133) nebo ze dne 19. 4. 2001, sp. zn. IV. ÚS 695/2000 (N 66/22 SbNU 83); dostupné na <http://nalus.usoud.cz>

8 Povinnost vyhodnocovat zájem dítěte ve světle konkrétních okolností vyslovuje Ústavní soud opakovaně (viz např. nález Ústavního soudu ze dne 30. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 1506/13, či usnesení Ústavního soudu ze dne 5. 8. 201, sp. zn. I. ÚS 873/15); dostupné na <http://nalus.usoud.cz>.

své rodiče a právo na jejich péči, a čl. 9 odst. 1 téže úmluvy, který deklaruje právo dítěte, aby nemohlo být odděleno od svých rodičů proti jejich vůli, ledaže příslušné úřady na základě soudního rozhodnutí, v souladu s platným právem a v příslušném řízení určí, že takové oddělení je potřebné v zájmu dítěte.

Základní premisa rodinného života, tedy že dítě nemůže být odděleno od svých rodičů proti jejich vůli, je dána, kromě již zmíněného čl. 7 a 9 Úmluvy o právech dítěte, rovněž evropskou Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod.⁹ Ta v čl. 8 chrání právo na respektování rodinného života. Skutečnost, že základním prvkem rodinného života je soužití právě rodičů a dětí, potvrdil i Evropský soud pro lidská práva.¹⁰ Listina základních práv a svobod¹¹ v čl. 10 odst. 2 pak stanoví právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do rodinného života, což je ve sféře vztahů mezi rodiči a dětmi konkretizováno čl. 32 odst. 4 Listiny, podle něhož je právem rodičů péče o děti a jejich výchova; recipročně mají děti právo na rodičovskou výchovu a péči.

Na úrovni zákona lze prioritní zájem na péči rodičů o děti nalézt hned v § 1 odst. 1 písm. c) zákona o sociálně-právní ochraně dětí či dále v § 9a odst. 2, § 10 odst. 5 písm. a), § 12 odst. 1 písm. c) nebo § 14 odst. 2 téhož zákona, příp. § 880 a násl. občanského zákoníku. Nelze odhlédnout od skutečnosti, že být společně je pro rodiče a jejich děti základním prvkem rodinného života.¹² Na druhou stranu není nepochybně možné ignorovat případy, kdy je odnětí dítěte z péče rodičů nevyhnutelné. Tento nejzávažnější zásah do rodinného života je umožněn všemi výše zmíněnými předpisy, které právo na rodinný život přiznávají.¹³ I Ústavní soud takový zásah stvrzuje a dále podrobně rozvádí tím, že: „Takový zásah ze strany státu je možný, jen je-li nezbytný a v souladu se zákonem; nezbytnost znamená, že zásah je založen na naléhavé společenské potřebě, která je přiměřená sledovanému legitimnímu cíli – ochraně zájmu dětí ... Odnětí dítěte z péče matky tak představuje až nejkrajnější opatření, které lze uplatnit pouze v nejvážnějších případech, a musí se tedy opírat o dostatečně závažné argumenty motivované zájmem dítěte.“¹⁴ Podobné závěry konstatuje i Evropský soud pro lidská práva.¹⁵

9 sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., ve znění sdělení č. 41/1996 Sb.

10 rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Kutzner vs. Německo ze dne 26. 2. 2002, č. 46544/99

11 usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky

12 Sborník stanovisek veřejného ochránce práv: Rodina a dítě. Kancelář veřejného ochránce práv, Brno 2007, str. 51 (dostupné z <http://www.ochrance.cz/stiznosti-na-urady/pripady-a-stanoviska-ochrance/stanoviska-rodina-a-dite/>).

13 srov. čl. 9 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, čl. 8 odst. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, čl. 32 odst. 4 větu druhou Listiny základních práv a svobod, § 794 a násl. či § 928 a násl. občanského zákoníku nebo např. § 13a a § 14 zákona o sociálně-právní ochraně dětí

14 nález Ústavního soudu ze dne 6. 9. 2011, sp. zn. II. ÚS 2546/10 (N 150/62 SbNU 303); dostupné na <http://nalus.usoud.cz>

15 K materiální souladnosti zásahu do základních práv a svobod se zákonem podle čl. 8 odst. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod dochází, sleduje-li tento zásah některý nebo některé z legitimních cílů a je-li pro jejich dosažení nezbytný, tedy zejména přiměřený sledovanému účelu (viz rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Couillard Maugery vs. Francie ze dne 1. 7. 2004 č. 64796/01). Přičemž v rozsudku ve věci Klass a ostatní vs. Německo ze dne 6. 9. 1978, č. 5029/71, Evropský soud pro lidská práva uvedl, že výjimky, které

Dojde-li k tak závažnému zásahu do rodinného života dětí, kterým je jejich odnětí z rodiny a svěření do ústavní výchovy, je povinností státu, jehož zde reprezentuje OSPOD, přijmout veškerá podpůrná opatření k navrácení dětí zpět do péče rodičů, existuje-li citová vazba mezi dětmi a rodičem a předpoklad možného navrácení do péče.

C.1 Sociální práce s rodinou

OSPOD se dopustil pochybení spočívajícího v zásadních nedostatcích v sociální práci s matkou dětí, jejímž cílem by měla být sanace rodinného prostředí za účelem návratu dětí do rodiny. Porušil řadu ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí.¹⁶

Pochybení OSPOD spatřuji v tom, že v listopadu 2014 upustil od svého podnětu na nařízení dohledu¹⁷ nad péčí matky o děti, ačkoliv věděl o opakujících se potížích matky se závislostí na alkoholu (informace o tomto problému měl od počátku vedení dětí v evidenci od roku 2005, dále v letech 2007, 2009, 2012 a 2013; nadto se jednalo o děti, které byly v té době již dvakrát odebrány z tohoto důvodu z péče matky). Před i po navrácení dětí do péče matky (po jejich druhém odebrání) OSPOD prováděl opakovaná kontrolní šetření v domácnosti matky, kdy konstatoval, že péči o děti matka zvládá dobře, když nemá problém s alkoholem. Ze záznamů z těchto šetření nevyplývá, že by s ní sociální pracovnice projednávala otázku vracejících se potíží se závislostí, možnosti léčby apod.

Po třetím odebrání dětí z péče matky OSPOD již zcela rezignoval na sociální práci s matkou. Především nedostatečně vyhodnocoval situaci dětí,¹⁸ neuspořádal případovou konferenci,¹⁹ a v důsledku toho nečinil ani žádná návazná opatření. OSPOD se sice pokusil o uspořádání případové konference (v dubnu 2015), avšak až z popudu pracovnice zařízení M. paní F. G., která jej upozornila na potřebu řešit situaci dětí. Když matka sdělila, že jí nevyhovuje stanovený termín, a navrhla ze zdravotních důvodů konání případové konference až o dva měsíce později, OSPOD již k dalšímu pokusu o svolání případové konference nepřistoupil. Matka tak neměla žádné informace o tom, jak má postupovat, aby mohla získat děti zpět do své péče. Zároveň musím dodat, že se měl OSPOD pokoušet o svolání případové konference bezodkladně po odnětí dětí (k němuž došlo v únoru 2015). S ohledem na závažnost opatření, jakým odnětí dětí je, pokládám dvouměsíční prodlevu za nepřípustnou.

OSPOD nezprostředkoval, ani nedoporučil matce spolupráci s žádnou organizací za účelem sanace rodiny.²⁰ Matka až v prosinci 2015 sama vyhledala pomoc organizace Letní dům. V reakci na to se začaly od ledna 2016 uskutečňovat alespoň informativní schůzky v zařízení M. ve frekvenci 1krát měsíčně.

upravuje čl. 8 odst. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, vyžadují restriktivní interpretaci a jejich nezbytnost v daném případě musí být přesvědčivě prokázána.

16 Počínaje základními ustanoveními zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, týkajícími se sanace rodiny, jako je ustanovení § 1 odst. c), ustanovení § 5, ustanovení § 9a odst. 1 a 2.

17 ustanovení § 13 odst. 1 písm. b) zákona o sociálně-právní ochraně dětí

18 ustanovení § 10 odst. 3 písm. c) a d) zákona o sociálně-právní ochraně dětí

19 ustanovení § 10 odst. 3 písm. e) zákona o sociálně-právní ochraně dětí

20 ustanovení § 12 odst. 2 zákona o sociálně-právní ochraně dětí

OSPOD s matkou od třetího odebrání dětí z její péče nedostatečně komunikuje, byť argumentuje nedostatečnou spoluprací ze strany matky a jejím částečným pobytem ve Švýcarsku; to nelze akceptovat, neboť právní úprava předpokládá proaktivní přístup OSPOD. Je třeba, aby OSPOD vycházel z premisy, že jeho činnost je podmíněna zájmem dětí, což znamená, že i když spolupráce rodiče není ideální, OSPOD nemůže z tohoto důvodu rezignovat na nutnost sociální práce s rodinou. To znamená, že v praxi se budou vždy vyskytovat případy, kdy bude větší míra aktivity spočívat na OSPOD. Navíc matka se na OSPOD opakovaně marně obracela (s dotazy, námitkami k postupu OSPOD, zařízení M., se žádostí o změnu sociální pracovnice apod.).

C.2 Omezení kontaktu matky se syny

Podání návrhu OSPOD na nařízení předběžného opatření o omezení kontaktu matky s dětmi z důvodu nevhodného působení matky na syny (v září 2015) musím označit za nesprávné.

Při rozhodování ve věcech týkajících se péče o děti má sice zásadní slovo soud, OSPOD to však nezbujuje jeho odpovědnosti za podklady a návrhy jemu předkládané. Je povinen velmi odpovědně posoudit, zda jsou dány předpoklady pro natolik závažný zásah, jako je omezení kontaktu dětí s rodičem. OSPOD totiž vahou svého úřadu do velké míry rozhodnutí soudu ovlivňuje, obzvláště pak, jedná-li se o předběžné opatření.

Jako důvody pro omezení kontaktu matky se syny OSPOD uvedl tyto: „Matka na děti činila nepřiměřený nátlak, dopodrobna je seznamovala s průběhem úředních jednání, nabádala je k takovým jednáním, jako je nahrávání se sociálními pracovníky, slídění za pečujícími tetami ve snaze dokázat špatnou péči zejména o nezletilou Danu. Matce dětí bylo vytýkáno, že dětem dávala nerealistické a nesplnitelné sliby, pokud jde o jejich odchod domů, nástup do školy apod. Děti, zejména starší z chlapců Aleš situaci prožíval velmi špatně. Navíc velmi špatně nesl nabádání matky k tomu, aby odmítal otce, pokud ten nebude jevit zájem i o Bedřicha.“ Soud předběžným opatřením ze dne 24. 9. 2015 vymezil kontakt dětí s matkou 1krát týdně na hodinu a za asistence pracovníka zařízení M. a vymezil rovněž telefonický kontakt každý den na čtvrt hodiny. V případě Dany k podobné úpravě důvody neshledal (s odkazem na její nízký věk; v té době měla 20 měsíců). Odvolací soud v lednu 2016 uvedené usnesení soudu I. stupně změnil tak, že návrh na nařízení předběžného opatření zamítl.²¹

Byť ustanovení § 891 odst. 2 občanského zákoníku počítá s tím, že je-li to nutné v zájmu dítěte, může soud omezit právo rodiče osobně se stýkat s dítětem anebo tento styk i zakázat. Je však třeba toto pravidlo vykládat striktně v zájmu dětí a jeho užití musí být opodstatněné. Jestliže rodič nevhodně seznamuje děti s průběhem úředních jednání, nabádá je k nevhodnému chování apod., a tím děti nepřiměřeně zatěžuje, je nepochybné, že takové působení rodiče je třeba korigovat. V daném případě však nevhodné působení

21 Městský soud v Praze jako soud odvolací v usnesení ze dne 26. 1. 2016, čj. 25 Co 5/2016-657, konstatoval: „Lze uzavřít, že uvedené omezení, ačkoliv je velmi významným zásahem do vztahu matky a dětí, není způsobilé zásadně zamezit navrhovatelem tvrzenému stávajícímu negativnímu působení matky na děti. Účinky takového rozhodnutí by tak zůstaly pouze v rovině represe ve vztahu k dětem a matce bez žádoucího účinku, tj. bez toho, že by omezily tvrzené nežádoucí působení matky na děti.“

matky nedosahovalo takové intenzity, aby musel OSPOD přistoupit hned k návrhu na předběžné opatření v podobě značného omezení kontaktu dětí s matkou. Zároveň jsou v daném případě rozhodující velmi silné vazby dětí na matku. Jsem přesvědčena, že OSPOD měl využít mírnějších nástrojů k usměrnění nevhodného působení matky na syny.²² Mohl se např. snažit zajistit spolupráci matky s odborníkem, který by s ní konzultoval její působení na děti. Pokud by ani pomoc odborníka nevedla ke zlepšení, OSPOD měl možnost využít nejprve mírnější výchovné opatření, kterým je napomenutí.

C.3 Omezení kontaktu matky s dcerou

OSPOD postupoval správně, jestliže upozornil zařízení M. na nezákonnost jeho postupu v omezování kontaktu dcery s matkou, neboť u ní soud kontakt neomezil, a ředitel zařízení není kompetentní takové rozhodnutí sám přijmout.

Jak jsem uvedla již výše, tak zásadní zásah do rodičovské odpovědnosti, jakým omezení práva rodiče osobně se stýkat s dítětem nepochybně je, je dle občanského zákoníku²³ výhradně v kompetenci soudu.

Ředitel zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc nemá zákonné zmocnění, aby „suploval“ rozhodovací činnost soudu v tomto směru. Dle ustanovení § 42a odst. 3 písm. a) zákona o sociálně-právní ochraně dětí je ředitel zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc oprávněn zakázat nebo přerušit návštěvu rodičů nebo jiných osob v zařízení v případě jejich nevhodného chování, které by nepříznivě působilo na výchovu dětí. Jedná se však vždy o jednotlivou návštěvu, ředitel zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc tedy může rozhodovat ad hoc dle konkrétní vzniklé situace. Ředitel zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc rozhodně není oprávněn rozhodnout namísto soudu o omezení veškerých návštěv do budoucna.

Pro úplnost uvádím, že obdobně jsou vymezena oprávnění i ředitele školského zařízení, kde dítě vykonává ústavní nebo ochrannou výchovu.²⁴

Jestliže se OSPOD dozví o takto závažném překračování oprávnění a porušování práv dětí a rodiče ze strany ředitele zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, jsem přesvědčena, že je povinen jej na takový rozpor upozornit, byť není jeho kontrolním orgánem.

OSPOD měl na nezákonnost jednání ředitele zařízení M. nicméně upozornit ihned, jakmile se o něm dověděl, tedy v reakci na zprávu zařízení M. ze dne 30. 10. 2015. Mohu jen spekulovat, pokud by mnou pověřená pracovnice Kanceláře veřejného ochránce práv na uvedený problém OSPOD neupozornila, zda by jej OSPOD řešil. K nápravě daného stavu došlo v reakci na rozhodnutí odvolacího soudu ve věci styku synů s matkou.

²² ustanovení § 12 odst. 1 písm. b) a odst. 2, § 13 odst. 1 písm. a)

²³ ustanovení § 891 odst. 2

²⁴ Dle ustanovení § 23 odst. 1 písm. e) zákona č. 102/1999 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů: „Ředitel zařízení je oprávněn v zájmu úspěšné výchovy dětí ... zakázat nebo přerušit návštěvu osob odpovědných za výchovu nebo jiných osob v zařízení v případě jejich nevhodného chování, které by nepříznivě působilo na výchovu dětí ...“

D.Závěry

Úřad městské části Praha 11 při výkonu sociálně-právní ochrany Aleše, Bedřicha a Dany pochybil, neboť, dle mých zjištění, **zcela zásadně zanedbal sociální práci s rodinou**. Po celou dobu vedení dětí v evidenci se omezil v sociální práci na kontrolní šetření v rodině a v posledním roce a půl s matkou téměř nekomunikoval (krom jednoho pokusu o svolání případové konference a občasných reakcí na e-maily matky) s odkazem na její nedostatečnou spolupráci, její částečný pobyt ve Švýcarsku apod. OSPOD pochybil rovněž v postupu, když **podal návrh na omezení kontaktu dětí s matkou bez předchozího využití mírnějších opatření** k řešení nevhodného výchovného působení matkou na děti, bylo-li ze strany OSPOD vyhodnoceno jako děti poškozující.

Zprávu zasílám starostovi Úřadu městské části Praha 11 a podle ustanovení § 18 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv žádám, aby se ve lhůtě 30 dnů od jejího doručení vyjádřil ke zjištěným pochybením a informoval mě o přijatých opatřeních k nápravě. Zpráva shrnuje moje dosavadní poznatky, které mohou být podkladem pro závěrečné stanovisko podle ustanovení § 18 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

Zprávu zasílám rovněž stěžovateli.

Brno 15. září 2016

Mgr. Anna Šabatová, Ph.D., v. r.
veřejná ochránkyně práv
(zpráva je opatřena elektronickým podpisem)